

Universiteit Utrecht

Faculteit Geowetenschappen

Departement Sociale Geografie en Planologie

Heidelberglaan 2, Utrecht

Postbus 80115, 3508 TC Utrecht

Aan de Minister voor Wonen, Wijken en Integratie
Postbus 30941
2500 GX Den Haag

Datum

22 september 2010

Onderwerp

Advies Wetenschappelijke Commissie Wijkaanpak

Excellentie,

Het is mij een genoegen u hierbij het eerste advies van de Wetenschappelijke Commissie Wijkaanpak aan te bieden. Mocht dit advies vragen oproepen of toelichting behoeven, dan ben ik uiteraard beschikbaar om te voorzien in antwoorden en/of nadere informatie.

Hoogachtend,

Prof.dr Pieter Hooimeijer
Voorzitter Wetenschappelijke Commissie Wijkaanpak

Bijlage: advies Wetenschappelijke Commissie Wijkaanpak

Advies Wetenschappelijke Commissie Wijkaanpak 2010

De Wetenschappelijke Commissie Wijkaanpak is in 2010 ingesteld door de Minister van Wonen, Wijken en Integratie met als opdracht de Minister te adviseren over de kwaliteit en bruikbaarheid van het onderzoek voor de onderbouwing, evaluatie en bijstelling van het beleid met betrekking tot de wijkaanpak. De commissie brengt jaarlijks in september een advies uit dat betrekking heeft op de in het jaar daarvoor verschenen studies.

Werkwijze van de Commissie

De commissie onderscheidt de onderzoeksrapportages in het kader van de wijkaanpak in vier categorieën:

- Verantwoordingstudies, waarin de rechtmatigheid van de uitgevoerde maatregelen centraal staat.
- Monitorstudies en beschrijvende studies waarin het doelbereik van output- en outcomedoelstellingen van beleid centraal staan, maar die geen inzicht in causaliteit en effectiviteit beogen.
- Effectiviteit- dan wel causaliteitstudies, die zich richten op de vraag hoe effecten van beleid tot stand komen.
- Ontwikkelingsonderzoek waarin nieuwe aanpakken en/of instrumenten worden verkend.

Afhankelijk van de aard (de doelstelling) van het onderzoek is getoetst in hoeverre het rapport voldoet aan de criteria voor goed onderzoek en voor bruikbaarheid in de onderbouwing van beleid. Deze criteria zijn opgenomen in bijlage 1 evenals de samenstelling van de commissie.

Conclusies van de Commissie

In 2010 zijn 18 studies ontvangen waarvan er 16 zijn beoordeeld. Daarvan zijn er 3 als goed en 4 als voldoende beoordeeld (zie tabel 1).

Aantal ontvangen en beoordeelde onderzoeksrapporten, naar categorie en oordeel

Onderzoekscategorie	Ontvan- gen	Beoor- deeld	oordeel			
			Geen	Onvol- doende	Vol- doende	goed
i verantwoording	1	1	-	1	-	-
ii monitoring	9	9	-	4	3	2
iii effectstudies	2	2	-	1	-	1
iv ontwikkelingsonderzoek	4	4	-	3	1	-
Niet van toepassing	2	0	2	-	-	-
<i>totaal</i>	<i>18</i>	<i>16</i>	<i>2</i>	<i>9</i>	<i>4</i>	<i>3</i>

De eerste conclusie is dat het onderzoek dat in het kader van de wijkaanpak wordt uitgevoerd sterk voor verbetering vatbaar is. Per categorie onderzoek constateert de commissie de volgende (veelvoorkomende) tekortkomingen:

- In het verantwoordingsonderzoek ontbreekt een duidelijke verbinding met de doelen van beleid. Er wordt volstaan met een opsomming van activiteiten en de uitgaven die daarmee zijn gemoeid.
- In het monitoronderzoek ontbreekt in veel gevallen een relatie tussen de beschreven ontwikkelingen en de doelen van beleid, wordt geen systematische vergelijking gemaakt tussen de ontwikkelingen in aandachtswijken met overige wijken of het stedelijk gemiddelde, passen de gebruikte gegevens soms niet bij de beoogde meting en ontbreekt het in een aantal gevallen aan een verantwoording van de onderzoeksopzet.
- In de effectstudies is sprake van onvoldoende fundering in de bestaande kennis (oorzaak/gevolg relaties), wordt (mede daardoor) onvoldoende gecorrigeerd voor mogelijk versturende achtergrondvariabelen, en zijn de conclusies niet onderbouwd.
- In het ontwikkelingsonderzoek is er soms gebrek aan distantie ten opzichte van de (door de onderzoekers zelf aangedragen) innovaties, ontbreekt aandacht voor mogelijke faalfactoren van nieuwe instrumenten en voor de context waarbinnen zij worden toegepast.

De tweede conclusie is dat veel onderzoek niet geschikt is voor het bepalen van de rechtmatigheid en de effectiviteit van beleid op stedelijk niveau. Tegelijkertijd constateert de commissie dat er ook voorbeelden zijn van goed onderzoek die als voorbeeld kunnen dienen voor toekomstig onderzoek. Dit betreft:

- “De staat van de aandachtswijken” van O&S Amsterdam. Dit is een zeer systematisch opgezette monitor, waarin de meting aansluit bij de doelstellingen van beleid, waarin een systematische vergelijking wordt gemaakt met andere wijken en het stedelijk gemiddelde en waarin de ontwikkelingen in de tijd op verantwoorde wijze in kaart worden gebracht.
- “Wijkatlas Kruiskamp en Koppel” van O&S Amersfoort. Hier worden doelstellingen van beleid SMART geformuleerd en getoetst aan de daadwerkelijke ontwikkelingen. Een tweede sterk punt van deze monitor is dat deze op theoretische gronden kiest voor een lager geografisch schaalniveau dan de wijk, zodat het effect van concrete interventies kan worden getraceerd.
- “Bedrijvigheid en leefbaarheid in stedelijke woonwijken” van het Planbureau voor de Leefomgeving. Dit is een degelijke effectstudie die sterk is ingebed in de bestaande kennis over oorzaak en gevolg en methodologisch zuiver de effecten op het niveau van de wijk scheidt van de effecten op het niveau van de individuele onderneming. De verworven inzichten (de bijdrage van de meeste ondernemingen aan de wijk is veelal neutraal, is soms een bron van overlast bv horeca en in een beperkt aantal gevallen positief bv winkeliers) dragen in potentie direct bij aan de beleidsontwikkeling.

De derde conclusie is dat er groot potentieel is voor de versterking van de onderbouwing van beleid.

Aanbevelingen van de Commissie

- Verspreid de drie door de Commissie als goed beoordeelde studies onder de gemeenten die actief zijn in de wijkaanpak, onder vermelding van de sterke punten van het onderzoek.

- Organiseer bijeenkomsten voor beleidsmakers en onderzoekers om *best practices* uit te wisselen. Aandachtspunten daarbij zijn, de formulering van de doelstellingen en de methodische opzet van de monitors. Een concrete formulering van doelstellingen van beleid is een noodzakelijke voorwaarde voor de meting van de effectiviteit daarvan. In methodologische zin gaat het om de keuze voor de indicatoren, de vergelijking op de geëigende geografische schaalniveaus en de correcte presentatie van trends.
- Stel de bij het Rijk voorhanden gegevens op gedetailleerde geografisch schaal (o.a. zes cijfer postcode niveau) om niet ter beschikking aan de gemeenten om zo de kwaliteit van de gebruikte gegevens en de standaardisatie daarvan te bevorderen ten einde betere en ook vergelijkbare rapportages te genereren.
- Initieer de komende jaren gedegen effectstudies op de volgende onderdelen van de wijkaanpak: wonen, werken, leren, veiligheid, gezondheid en integratie, uit te voeren door ter zake kundige (plan)bureaus in samenwerking met geïnvolveerde onderzoeksgroepen van de Nederlandse universiteiten en deel de resultaten met de gemeenten zodat een *'evidence base'* ontstaat voor de interventies op lokaal niveau.
- Bevorder een systematischer opzet van het onderzoek naar nieuwe soorten van interventies door deze te begeleiden met (quasi) experimenteel onderzoek met een verantwoorde controlesituatie waarin de interventie niet plaats vindt.

Utrecht, 22 september 2010,

Prof.dr Pieter Hooimeijer
 Voorzitter Wetenschappelijke Commissie Wijkaanpak

Bijlage 1

Criteria van de Wetenschappelijke Commissie wijkenaanpak bij de beoordeling van studies

De beoordeling van onderzoeksrapportages vindt plaats aan de hand van de hieronder genoemde criteria:

1. Probleemstelling
 - a. zijn de doel- en probleemstelling van het onderzoek helder geformuleerd?
 - b. wat is de (beleidsmatige) relevantie van het onderzoek voor de wijkaanpak?
 - c. volgen conclusies logisch uit het onderzoek?
 - d. hoe verhouden de aanbevelingen zich tot de conclusies?

2. Inbedding
 - a. is bestaande kennis voldoende verwerkt in het onderzoek?
 - b. is er een fundering in theorie?

3. Methodisch-technische aspecten
 - a. is de conceptualisering in orde?
 - b. is de operationalisering in orde?
 - c. is er aandacht voor causaliteit (aan alle voorwaarden voldaan)?
 - d. is het onderzoeksdesign adequaat (vb cross-sectie vs. longitudinaal, experimentele opzet of niet)?
 - e. is de kwaliteit van de gebruikte data in orde, is er aandacht voor versturende variabelen?
 - f. wat is de generaliseerbaarheid van de resultaten?

4. Meta-analyse
 - a. welke vormen van onderzoek worden veel/weinig gedaan (descriptie, analyse, 'black-box' geopend)?

De commissie beoordeelt deze criteria niet aan de hand van 'golden rules', maar op basis van 'face-value'.

Leden van de Wetenschappelijke Commissie Wijkanaanpak

De Commissie Wijkanaanpak bestaat uit de volgende leden:

Naam	Thema	Organisatie
Prof. dr. Pieter Hooimeijer, voorzitter	Wonen	Universiteit Utrecht
Prof. dr. Sjoerd Karsten	Leren & Opgroeien	Universiteit van Amsterdam
Prof. dr. Jules Theeuwes	Werken	Universiteit van Amsterdam
Prof. dr. Justus Veenman	Integreren	Erasmus Universiteit Rotterdam
Prof. dr. Hans Boutellier	Veiligheid	Vrije Universiteit Amsterdam
Prof. dr. Karien Stronks	Gezondheid	Universiteit van Amsterdam/AMC